

SAKUPLJAJUĆI LATICE RUŽE

*Ama, je li ovo odista ruža kao što tvrdite,
ona o kojoj govorite u jednom od vaših
pisama,
ona o kojoj sanjate uz čašu vina, iza
spuštenih zavesa,
ona koju dokrajčiste vašim nožićem za
zareživanje olovaka?*

Aleksandar Ristović

Raskošan i razbokoren poetsko-cvetni brevijar i latice raznih oblika, boja i mirisa česta su mesta usredsređivanja čitalačke pažnje u poetskom opusu Tanje Kragujević. Gotovo da nema cveta u Ofelijinom predsmrtnom monologu, niti u bašti Andersenove Stare Čaralice, koji pesnikinja nije opevala. Miriše sa stranica njenih knjiga čak i pomorandžin i trešnjin cvet, pa i zagonetni hibiskus. Ruži, ipak, većma ruži, dugujem fascinaciju Tanjinom poezijom.

Pritom, s ponosom ističem da pesničkokritičarski par, koji se na ovaj način, uzgajivanjem i poklanjanjem ruža, ruža iz samo jednog vrta, nije do sada predstavio srpskoj čitalačkoj publici. U laganoj šetnji, po ovoj dul-bašti moja pesnikinja i ja nalik smo Andre Bretonu, koji u pesmi Pola Elijara *Sećanje na šetnju sa Andre Bretonom* ulicama Pariza, presreće žene nudeći im „jednu odabranu/ Ružu nad ružama/ Sličnu pijanstvu.”

Zato bih, sa njom zajedno, rado potpisala dva stiha:
„Zato što delim ruže,
A ljudi prolaze”

Motivsku složenost poezije Tanje Kragujević na osebujan način iskazao je Nenad Šaponja, aranžirajući cvetnik pod nazivom *Staklena trava* (2009). A još je imenica ženskog roda koje plene kritičarsku i čitalačku pažnju. Na primer: *zvezda*, (ne)izgovorljiva, uzdignuta nad ostalim nebeskim znamenjima i obličjima. Na primer: *pahulja*, čijoj simetričnosti malo šta može konkurisati, insignija moći i jasnog poretka, kakav uspostavlja Snežna Kraljica. Na primer: *trava*, koja ume biti i od stakla, i takva da se na nju lako može uzverati kakav sitni, insektoliki svirač.

Na kraju, svima srodna i saobrazna, izdvojila se upravo ona. Njeno veličanstvo. Kraljica.

Ruža za gospodina Monselea, koji Sretenu Mariću¹ tako nalikuje nadrealisti, kada stenje kako bi, u Bodlerovoj pesmi *Put na Kiteru* umesto slike satrulog, obešenog leša (ili kraj njega?) postavio, upravo instalirao – jednu ružu. Nije stoga slučajno Milica Nikolić, u tekstu *Surfovanje po biću i jeziku*, govorila o pesnikinji kao o „cerci nadrealista i liričaru digitalne ere”, čiji je ruža, „iz stiha u stih, najpouzdaniji pomagač”.²

Uz ime ruže ide i njena sveprisutnost, koje smo, valjda, postali svesni tek nakon *Postila uz „Ime ruže“* Umberta Eka, koji se pak, nadovezuje se na besmrtnu latinsku sentencu *Stat rosa pristina nomine, nomina nuda tenemus* Bernara iz Morla. Iz XII veka. Dug je put ruže kroz vreme.

„Ime ruže palo mi je na pamet skoro slučajno, a pomisao mi se svidela zato što je ruža simbolična figura tako nabijena značenjima da bezmalo više i nema nikakvo značenje: mistična ruža, i ruža prožive poput drugih ruža, rat dveju ruža, ruža je ruža je ruža, rozenkrojceri, hvala na divnim ružama, ružo sveža, mirišljava. Pred čitaocem se, otuda, s pravom zameo trag, on nije kadar da izabere jedno tumačenje; da nešto i razabere sve moguće interpretacije završnog stiha, do njih pristize tek na kraju, nakon što se već odlučio za ko zna koliko drugih mogućnosti. Naslov treba da ispremećuje ideje, a ne da ih tera u red”.³

S druge pak strane, poetsko pismo Tanje Kragujević Slavko Gordić vidi kao „neprestano *umnožavanje* i *preobražavanje* reči-slika-smislova od bukvalne i perceptivne do igrive, bajkolike i fantazmagorične slikovnosti, od profanog i opipljivog do vratolomije nevidljivog’, mitskog i sakralnog”.⁴

Neizreciva, odsutna, ali i prezasićena smislom, ruža otuda, često to i radi, barem u poeziji Tanje Kragujević – ispremećuje značenja. Ako miriše u vrtu, u ružičnjaku Tanjine (kao i Gerdine) bake, ako pleni među drugim cvećem, onda je pesnički izazov da opiše kako ona, rekao bi Šantić, *múri*, kako se lepotom i ljupkošću izdvaja u pesnikovom vazda budnom oku. U avgustu, na jari – dostojno čeka smrt mirisa koju nagoveštavaju prirodne promene. Zimi, cvet nalazimo u neistraženim predelima Snežne Kraljice koja odvodi dečake u daleku hladnu zemlju, pošto im iz srca istisne svaku uspomenu i ostavi samo hladnoću i patnju nalik pahuljici, čijoj pravilnosti i simetriji ne može konkurisati. Uostalom, zašto i bi, kada već i sama figuralnost inja nalikuje sklopu njenih latica. No, kao i u bajci, dečak se mora setiti ruže da bi mogao ponovo da voli, da bi se vratio kući. Neretko upravo sred zimskog pejzaža, ruža je i u februaru našoj pesnikinji na umu. Tako ovaj mesec, na kraju pesme *Februar*, pored ledenog plašta kojim okiva grad:

„U golo granje duva:
iz prozule svirke
sred pustog polja
Ruži pupoljak svijja.”

Ova snežna priča koja za razliku od *Februara*⁵ Jele Spiridonović Savić, ume rečito ćutati, dugog je veka u poeziji Tanje Kragujević. Zima je, čini se, upravo najinspirativnije godišnje doba za pesnikinju, a sneg, koji ume biti ne samo dubok, kako je pevao

¹ Videti: Sreten Marić, “Bodler i moderna poezija”, u: *Glasnici apokalipse*, Nolit, Beograd, 1968, str. 108-144.

² Milica Nikolić, “Surfovanje po biću i jeziku”, *Književni magazin*, br. 64-65, oktobar-novembar 2006, str. 47-49.

³ Umberto Eko, “Postile uz *Ime ruže*”, u: *Ime ruže*, prevela Milena Piletić, Beograd, 2004.

⁴ Videti: Slavko Gordić, “Pesničko pismo Tanje Kragujević”, *Letopis Matice sprske*, januar-februar 2010, str. 200-203.

⁵ “Sam u snegu./Zavejane su sve šume/i svi puti./Svud oko bela priča, koja ćuti”//

pesnik Vojislav Despotov, ni sitan, zlatan sneg Aleksandra Ristovića, već, po zajedničkom viđenju Ristovićevom i Kragujevićinom, i plav, kadkad i zelen, pa i takav da „crne tačke prekomerno rasipa/ po otvorenom drumu”, pa sladak, sladak, kao šlag („kafa sa snegom”), muški je pandan ruži.

Na vezu snega i pre svega bele ruže, skreće nam pažnju i Bojana Stojanović Pantović, koja pobraja motive mirovanja u pesničkoj knjizi *Pismo na koži*, zbirci koju kao da oivičavaju, zaokružuju, bele ruže s njenog početka i kraja:

„Najčešće su to motivi vezani za belinu: staklo, sneg, inje, led, papir, okno, prozor, itd”.⁶

U iščekivanju i mirovanju čitamo njenu donekle pasivnu prirodu, koja joj omogućuje da bude tek spojivi elemenat hemijske reakcije (npr. u pripremi slatkog od majskih ruža), objekat kalemljenja, pa čak i trpilica nasilja, potrgana. Jer, od umetnosti kalemara, odgajivača ruža i njegovih makazolikih ruku, pa do samita mrtvih, ruža, manje je nego što se misli. Svaki cvet umire uzbran. Zato se njegovoj konačnosti prilazi na isti način kao i ljudskoj: kao uminuću lepote i svežine, kao tihom kraju istorije mirisa koji iščekavaju pred naletima vetra.

Jedno od znamenja smrti, pisala je Bojana Stojanović Pantović, jeste i ruža od pepela. Pepeo može biti posledica lomače od latica ruža. One, rasejane, u strasnoj vejavici, tako obigravaju oko slika života i smrti, efemernosti, ali i tragova sveprisutnosti.

Zašto kalemimo prolaznost na sveprisutnost? Zato što pri sudaru sa poetskim pismom Tanje Kragujević imamo posla sa življenom metaforikom, koja, pod balastom izvesne krhkosti, ekovske predvidljivosti i prepoznatljivosti i matičevske lomno-smrtne nominacije, mora da na sebe prihvati i nove smislove, obuhvatajući u isti mah i ranija, ali mogućna, tek naslutljiva čitanja ruže. Upravo u toj resignifikaciji, u beskrainoj igri označitelja i novih i novih smislova, koje ruža dobija iz pesme u pesmu, leži snaga i autentičnost pesničkog jezika Tanje Kragujević.

Vidim je, kadkad, drsku i zahtevnu, baš onakvu zbog koje luta Mali Princ, bolno odrastajući uz saznanje da ona nije ni jedina ni jedinstvena – ako to već nije samo po samoj kapricioznosti – svesna svoje raskoši i zavodljivosti. Sklanja se od promaje, brine i o svom lišću, s trnjem nešprekidno u pripravnosti. Ta *duša trna* u poeziji Tanje Kragujević nije pak samo egziperijevska „čista pakost od strane cveča”, niti, kako piše Dragan Jovanović Danilov,⁷ ružina suprotnost, već naprotiv: na mapi telesnosti ruže trn je upisan kao poslednji amalgam čednosti, ali i kao neizbežni pratilac lepote koja se čuva i brani. Njena erotika, sa naoko neuočljivom androginošću, izzvire upravo iz trna kao simbola probadanja, falomorfog delatelja, nalik na drevne figurine božica, defolorantskih moći,⁸ na, u jedan mah, ristovićevskog „ružumužjaka i ružu-ženku”.

„Da je taj mali bodež
zamišljeni rez-oprez
urinut u telo
koje ga stvara” (*Da je taj mali bodež...*)

Ako trnolikost daje ruži i znamenja muškosti, sirove snage, odmah u narednoj strofi navedene pesme uvodi se pupoljak, koji ukazuje na odustvo polne realizacije, čulnu okovanost:

„Da si sva
u nerastvorivom pupoljku
samozaborava
bez darovne rane
zauvek branjena
iznutra okovana”

Androgina bića božanska su. Tako je i ruža u isti mah i medijator, put ka onostranom. U narodnoj baladi *Omer i Merima* devojka će po đul- mirisu prepoznati da joj je dragi umro. Ruža često treba da prodre u donji svet i da odande donese vesti. Korenom u zemlji, pita se i za zagrobne tajne i za prisustvo neke ličnosti u svetu mraka. U poeziji Tanje Kragujević ruža je apostrofirana kao viši duhovni princip, različito definisan i tumačen. Tako Nikola Todorović beleži da ruža može da „na sebe preuzme ulogu solarnog, tvoračkog elementa (*izba od zamrznutih ruža*). Najvažniji je segment njene simbolike, čini se ipak, umetnost in presentio, jedna eshatološka identifikacija cveta sa ukupnom duhovnošću⁹.”

Za Dragana Jovanovića Danilova „reč koja stoji između zemlje i sunca”, taj „solaran simbol”, koji „pređoćava devičanstvo, belinu koja još nikom ne pripada, nešto još nedodirnutu”.¹⁰

I upravo takva neodredljivost ruže, koja je u isti mah i sakralna, ali i vezana za najveće tajne spoznanja, upravo medijatorska pozicija, pozicija vodiča u zagrobni svet, manifestovaće „đul miris putujuće duše”, „još nenaseljena ruža dubine”, ali i mnogobrojne demonstracije snažne vere u onostrano, u jednu ukupnu energiju koja protiče našim životima, jednako kao i pesničkim redovima.

Biće ruže često se iskazuje kao drugo, no subjektu blisko. Ruža može biti i neimenovana, intimna prijateljica sa kojom se dele tajne, u čiji se duhovni potencijal i snagu ima najvećma poverenja, koja se proglašava pesnikinjom zaštitnicom:

„Pričaju da će mrak
Snegovi sve nevidljiviji
moja ružo
Ali ja imam tebe

⁶ Videti: Bojana Stojanović Pantović, “O bliskosti u snegu”, *Politika*, 14. novembar 1998, br. 30555, str. 42; “Drevna ogledala od papira”, *Politika*, 18. oktobar 2003, br. 32310, str. B4.

⁷ Videti: Dragan Jovanović Danilov, „Duša trna, ledena i topla (mediteranska sozercanja)”, u: Tanja Kragujević, *Duša trna*, Niša, 1995.

⁸ Videti: Žorž Devre: *Bauba, mitska vulva*, prevela Radmila Zdjelar, „Avgust Cesarec”, Zagreb 1990.

⁹ Videti: Nikola Todorović, „Vodič kroz strogu udobnost mikrokosmosa”, *Letopis Matice srpske*, novembar, 2008, 482, 2, str. 1216-1223.

¹⁰ Dragan Jovanović Danilov, nav. d.

Latice sa neprebrojivim
zagonetkama mirisa" (*Pričaju da će mrak...*)

Nije slučajno utešiteljska priroda ruže vezana i za periode odrastanja i slike detinjstva i rodnog kraja, za bakinu bašticu, za prostore udobnosti i sigurnosti. Ruža iskustva jeste u isti mah i ruža snage, jer, premda sićušna „Preživela si/ stratišta spokoja./ Krvoliptanje smisla." (*Putnik prve klase*).

Čini se, često, srasla sa telom lirskog subjekta. Čas deo dekoracije čas deo samog tkiva (kože, usana, pa čak, naslućujemo, i i ženske intime, mogućnom paralelom između ružinog i venerinog brega), ona je aktivna kako u organogenetičkim, tako i u samim fiziološkim procesima. Tako je u pesmi *Nedelja* junakinja pesme „Sveže naružena// Sa ružom-belegom/ za uhom". Drugi put, već pominjana ruža od pepela, naći će, sagorela, mesto na sagovornikovom ramenu. A u pesmi *Ne kučaj ne zvoni...* osmeh onoga u odnosu na koga se hoće izvojevati distanca, naliči ruži od papira. Upravo u takvoj simbiotskoj zajednici, pesnikinja i njena ruža spremne su za energični *pasu doble*, za trajnu tetovažu istinskog jedinstva, za tek naslutljivu inspiraciju i nadahnuće viđeno „kao ruža u sluhu" (*Paso doble*).

Čeznju za domom, za nekim vidom sofisticirane ruralnosti, eksponiraće pesnikinja i u pesmama posvećenim urbanijim temama. Upravo će tu ruža bulevara, naglasiti već isticano nesuglasje između vladanja „divnih mladića Beograda" i ruže koja, „prelazi putanju zapada", napose, o duši koja se ne uklapa, ili to teško, nevoljno čini u gradskoj vrevi i pri smenama brzih slika pred očima prolaznika, na širokim trgovima ili prometnim ulicama. Pesnikinja se brani ružom kao „usamljenim čunom na asfaltnoj pučini", kao netaknutom kutku lepote i tišine. Tako će u možda najindikativnijoj pesmi konstrastriranja ruže i grada, pesmi *Zidovi*, koja, između ostalog,¹¹ ukazuje i na izolaciju i alijenaciju modernog čoveka, Tanja Kragujević zapisati:

„Da nisi tu ti. Moj preko-
-okeanski brod. Što na crno
prevozi narandžu za dvoje." "

Ličnu samoću, pravo na njen izbor, kao i samovanje udvoje, čuva metafora ruže u korpi, nevidljiva, no vazda prisutna i pripravna. Upravo su zidovi, čun, ali i telefonska govornica, „obrasla perereznim ružama", mesta skučenosti, ali, kao takva, još mogu biti utočišta. Već je blindirani automobil (*Razgovor*) znak okrutnog, surovog udaljavanja među ljudima, demonstracije moći i sile. Usijani krov je destinacija posebna po tome što se nalazi iznad grada, te unekoliko omogućuje pažljivije posmatranje, ali i garantuje veću distancu harmonikašice. (*Gle na usijanom betonskom krovu...*).

Ruža je, videli smo, često dobro sakrivena. Njen prostor, pored gradine, polja, širokih ulica, čini i intimna, kamerna atmosfera radne sobe, istaknuta naročito u pesmi *Libela*:

„Evo mog stola.
Stolice sa sveterom.
Satića u uglu komode.
Rukopisa. Disketa. I ruže.
Sobe izrasle iz mojih kostiju." "

I dok je u pesmi *Još maločas...* naglašen ulazak unutra, dotle *Incident*, ruža plasira situaciju između, gde se iz sobe, sopstvene, dakako, osmatra „plovećih krovova Grad moga srca", ali se istovremeno skućeni prostor intime doživljava kao tesan (kutija). Klanac-jadikovac, rekao bi Nenad Mitrov. Dok se napolju odigrava prava drama, lirskom subjektu predstoji samo da bude njen posmatrač, izveštač i komentator. I dok je u drugim pesmama distanca preko potrebna, kako bi se sačuvalo ono malo parče liričnosti duše i komadić intime, u ovoj pesmi sve je u znaku simultanih brzih slika, dramatične smene pozicije iznutra i spolja, te i smenjivanja vremenskih kadenci, hronoloških ukrštaja:

„Jer ništa
nije samo prošlo Ni samo daleko
Pa ni budućnost Incident
nestajanja u sudbini Beskrajja
i Kutije U bašti glasova"

Amblematika sudara urbanog, atmosfere *ludog i brzog*, sa duševnošću i čisitom emocijom, anticipirana *Divljim bulevarom*, tom zbirkom koja će uneti urbane elemente u poetski tankovez, nastaviće se i u potonjim zbirka, pa tako Vasa Pavković povodom *Žene od pesme* uočava da „se vrlo spretno spajaju klasični, večiti simboli (ruža, recimo) i recentna simbolika doba (softver i bankomati). Oslonac pevanja se traži i nalazi u sferi znanog i večitog, sigurnog i proverenog, ali se rizik jezičkog prodiranja u aktuelni rekvizitarijum preuzima u skoro svakoj pesmi – pa čitalac putuje ovim složeno aluzivnim svetovima bez daha i u stanju neprekidnog očekivanja sve novih i novih iznenađenja¹²."

U traganju za ružolikim znamenjima naročito sam se zadržala na novijim pesničkim knjigama Tanje Kragujević. Pre svega, mislim na zbirke *Godine, pesme* (2002), *Pismo na koži* (2002), *Žena od pesme* (2006) i *Plavi sneg* (2008)¹³. One složenošću motiva i dubinom pronicanja u metaforički potencijal ruže predstavljaju, uz nekoliko pesme iz knjiga *Slovočuvar i slovočuvarka*, *Muška srma* i *Pejzaži nevidljivog*, pravu dragocenost svakom tematski opredeljenom tumaču poezije. Njihova, kadkad na kritički jezik neprevodiva ispitivanja suštine i smisla inspirisala su tri ciklusa u ovoj knjizi. Najpre, ciklus *Ruža žena*, koji sam posmatrala, prema insistiranju na unutrašnjem preispitivanju sopstvenog bitka i samoodređenju, kao dijalog sa sopstvenom prirodom i posvećenošću, spoznaja sopstvenog abisala širokog raspona: od bolne konstatacije da „Dobro je/ što sam Niko/ Ništa/ ispod trna/ što tišti", pa sve do „ubiranja slatkosti trnja", od ruže dobro skrivane pod oklopmom, kao jemstva samospoznaje, pa sve do preispitivanja autopoetskih i autopoetičkih postulata, uz nešto

¹¹ Prema navedenom tekstu Milice Nikolić, u ovoj pesmi „stihovi pucaju od šokantnih veza i iznenađujućih poenti."

¹² Vasa Pavković, "Pesnici", *Bestseller*, *Бестселер*, 23-24, 2007.

¹³ Zanimljivo je da je knjiga *Njutnov dremež* iz 2004. godine, koja bi se p složenošću motivsko-tematskih čvorišta mogla ubrojati u srodne pobrojanim, nama slike ruže.

opetovanja smislova, odmotavanja sagova od reči, kada se, kako to pesnikinja veli, skinu „izbeglički ranac”. Često se baš, u tom ja-svetu, u drami intime, kada se računju polažu, pomalja ruža. Zgarište, ili pak izba zamrznutih cvetova.

Na tragu Crnjanskovljeve *mogućnosti zvezde* ispitaće pesnikinja mogućnost ruže. Ciklus *Život ruže* govori baš o takvom dijapazonu novih ukrštaja, pri čemu se ruža u sve zahtevnijim kontekstima, oneobičavanjima i vezama očovečuje: diše i uzdiše, personifikuje se u dodiru sa stvarima i pojavama, čiji nije nužno uzročnik, ali sa kojima se bori, zbog kojih pati, na koje je otporna. Ako je ciklus *Ruža žena* ostvaren u *ja-pismu*, a ciklus *Ali ja imam tebe, moja ružo* komponovan od epistola ruži, u drugom licu, treća lična zamenica jednine obeležava ciklus *Život ruže*. U dve početne pesme ovog ciklusa, *Ako u rukama* i *Vazduh vetar suze*, peva se, između ostalog, i o srcu ruže; potom o uzdasima (*Rikša*) i disanju (*Ako u rukama*). Patuljasta, no „na bespuća otporna” ruža je u pesmi *Potpis* „odbranila svoje maestralno ukrštanje smislova vidljivog i nevidljivog”, piše Milica Nikolić¹⁴. No, tek će *Dva minuta u životu ruže*, posebno s obzirom na naslov, iskazati punu tematsku zaokupljenost ružinim cvetom, njenom prolaznošću i naslutom kraja, ali uvođenjem u ciklus *Verzija utanačene smrti*. Između njih stoje *Makaze za ruže*, gde se gradiranjem odnosa čovek-ruža dramatiizuje slika postupanja ljudske, napose, umetničke ruke s ružom, od gotovo filigranske „veštine umetnosti” (*Indian summer*), preko *Makaza za ruže*, gde se tek naslućuje britki rez makaza, na koje podsećaju ljudske ruke, ruke pesnika, pa do pesme *Poput naprsle*, gde se stihovima „I reč najkraća/kalemar// Dah preseče/ Rastvori prostor/ čula i čuda” može nagovestiti obistinjanje te strašne slutnje. Već „snežne suze” u poslednjem stihu izvesniji su znaci smrti, pa i pretposlednjeg ciklusa koji varira umiranje. Ono, pak, nikako ne treba poistovetiti sa uvenućem kao prirodnim krajem, jer ciklus okuplja dramatične trenutke ružinih pogibija, sa nagoveštajem ljudske intervencije. Slike mrtvih ruža često su date u množini: „samit mrtvih ruža”, „naplavine od mrtvih ruža”, „snovidni užas presovanih ruža”, zagrljaj „pogubljenih ruža”, i, na samo jednom mestu, u pesmi *Kvadrofonične sprave...* u jednini, kao „ruža krvi” odrasla „na strogo prelomnom/ mestu Na mostu”.

Ovo pak, strogo prelazno mesto, most možemo videti kao znak vremensko-prostornog udaljanja bića, ali ne kao nužni kraj, već kao prelazak, korak ka novom buđenju smislova i reči iz bića ruže. U pesmi *Tragovi, latice* preteći tragove deteta, neimenovanog i polno nedefinisanog („Nema imena./ Samo je dete.”) pesnikinja iznenada otvara mogućnost samospoznaje, ali i tihe, ospokojavajuće i utešiteljske moći takvog bića:

„Ne brini.
Učini mi se da govori
nekome koga ne vidim.
A mogla bih biti ja.”

Ovakve slike bude ganuće („Obraz poškrope/ kaplje dobrih reči”), ali otvaranje nepreglednih kosmičkih prostranstava ne izaziva strepnju već pre, rekli bismo jednu sigurnost i spokoj. Figure žene od peska i dečaka od pesme (u koje se, moguće, je, transformiše neimenovano moćno, zamišljeno dete), uz napomenu da se, iz ranijeg poetskog konteksta „žene od pesme” ženski tvarački princip preoblikovao u muški (ali slabo muški, jer reč je o dečaku), u isti mah ostavljaju prostor i za nova preoblikovanja latica, za svojevrstnu reciklažu organskog, telesnog materijala, ali i za akcenat na pesmi kao jedinom jemstvu traga u životu ruže, žene i dečaka. Setimo se dečaka iz Andersenove bajke o snežnoj kraljici koga smo pominjali na početku ovog teksta.

Tragajući za stihovima i proznim redovima drugih pisaca koji bi mogli biti moto ciklusima, iznenadila sam učestalošću pesnikinjinih odgovora na misli i slike drugih autora, ali se izdvojilo jedno ime¹⁵ sa kojim taj rečiti i rasvetani dijalog ne može uminuti, uvenuti: jasno je, radi se o pesniku Aleksandru Ristoviću, u čijim sam stihovima videla nešto nalik na šifrovana uputstva za postupanja s ružom. Dekodirajući ih svojom pesničkom i kritičarskom suptilnošću, Tanja Kragujević je Ristovićevu ružu zalivala brižnije i nežnije nego što bi to mogao iko drugi. Njegovim stihovima dugujem naslov ove knjige.

Dragana Beleslijin

¹⁴ Milica Nikolić, *nav. d.*

¹⁵ Na njega mi je skrenuo pažnju Vasa Pavković.